

Steun op maat

Passend onderwijs door videobegeleiding

Leerkrachten geven aan behoefte te hebben aan steun op maat in de concrete situatie van de klas. En dat is precies wat voormalig staatssecretaris Sharon Dijksma leerkrachten wil gaan bieden. Hoe dat in de praktijk vormgegeven moet worden, is nog niet duidelijk. Dit artikel gaat over de betekenis van videobegeleiding bij het ondersteunen van leerkrachten bij het omgaan met verschillen tussen kinderen in de klas.

Dijksma wil een koerswijziging voor 'passend onderwijs'. Dit stelt ze in de in november '09 verschenen notitie (*Notitie heroverweging passend onderwijs*). Een terechte keus, want deze koerswijziging biedt een goede kans om tot werkelijke onderwijsverbetering te komen. De afgelopen jaren is ruim 2 miljard besteed aan zorg ter ondersteuning van leerlingen. Toch merken leerkrachten en leerlingen er te weinig van in de klas. Een pijnlijke constatering, het onderwijs is er voor de leerling en valt of staat bij de man/vrouw in de klas. Een uitspraak van de Evaluatie- en adviescommissie passend onderwijs (ECPO) uit de notitie: 'Passend onderwijs is tot nu toe vooral een bestuurlijke kwestie. En dat terwijl aan leerkrachten steeds hogere eisen gesteld worden en het verzorgen van goed onderwijs steeds ingewikkelder is.' Leerkrachten hebben terecht het gevoel dat ze er vaak alleen voorstaan. Hun wensen zijn legitiem: ze willen graag steun op maat en daar zelf een stem in hebben. Ze willen ondersteuning en scholing die past bij hun behoefte en de concrete klassensituatie.

Bij videobegeleiding wordt gekeken naar interactievaardigheden van de leerkracht

Human Touch Photography

De leerkracht komt zelf met oplossingen

Videobegeleiding als middel

Een krachtig middel om leerkrachten op de werkvloer te ondersteunen bij het omgaan met verschillen tussen kinderen is videobegeleiding (in schoolcontext SVIB, SchoolVideointeractieBegeleiding genoemd). Met videobegeleiding gaat het écht om de leerkracht in de groep. Er worden korte opnames gemaakt die geanalyseerd worden door een videobegeleider, zoals een hiervoor geschoolde IB'er. Deze begeleider maakt een interactieanalyse van de beelden. Daarin wordt vooral gekeken naar patronen in het gedrag van de leerkracht en het effect ervan op kinderen. Daarnaast wordt gekeken naar wat kinderen nodig hebben: wat is hun onderwijsbehoefte en hoe kan de leerkracht daarop afstemmen?

Sandra wordt door leerkracht Bart als een lastige leerlinge ervaren. Ze heeft ADHD en vaak is er volgens Bart geen land met haar te bezeilen. De videobegeleider maakt een korte opname in zijn groep. Op dat moment is er een lesovergang. Bart deelt de boeken uit, noemt de bladzijde die ze moeten openslaan. Sandra is druk en dwarrelt door de klas. In eerste instantie negeert Bart haar. Maar dan beveelt hij Sandra om vooraan te gaan zitten. Ze gaat op de aangewezen plaats zitten en krijgt een boek, maar kan de bladzijde niet vinden, staat op, roept door de klas. Bart wordt boos op Sandra.

Bij het analyseren van de beelden wordt eerst een algemeen beeld geschetst van de interactievaardigheden van leerkracht Bart. Vervolgens wordt er gekeken naar wat Sandra in feite nodig heeft: wat kan ze nog niet goed, op welke momenten zou Bart haar in deze kleine situatie kunnen ondersteunen en wat heeft ze misschien nog meer nodig? Bijzonder is dat door deze manier van kijken naar beelden het niet gaat om oordelen over Bart en Sandra, maar er gekeken wordt naar hun behoeftes en mogelijkheden. Mooi bij videobegeleiding is bovendien dat bij een goedgeleide bespreking van de beelden de leerkracht vaak zélf inzicht krijgt in wat er

aan de hand is, aanknopingspunten ziet en oplossingen aandraagt. En *last but not least* (weer) positiever naar de leerling gaat kijken.

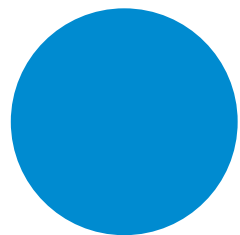
Afgestemd handelen

Uitgangspunt van videobegeleiding is dat veel van ons handelen onbewust gebeurt. Meestal handel je als professional in de basis goed. In situaties die onbekender zijn en/of stress opleveren is het moeilijker op je automatische piloot te varen. Op die momenten moeten er snelle afwegingen gemaakt worden en kun je anders reageren dan normaal. Zo ontdekte Bart dat hij gedurende de hele opname niet vriendelijk naar Sandra keek – ook op momenten dat ze niet lastig was – en dat hij haar zo veel mogelijk negeerde. Het lijkt onbeduidend, maar een vriendelijke houding naar kinderen heeft een groot effect op hen: ieder kind wil immers gezien worden. Ook zag Bart dat hij met positieve impulsen van Sandra – ze ging immers op zijn verzoek zitten – niets deed. Hij zag in de beelden bovendien dat Sandra erg haar best deed de bladzijde te vinden, maar hierin gefrustreerd raakte. De opdracht was in feite te moeilijk voor haar. Door de begeleiding leerde Bart positieve initiatieven van Sandra waar te nemen en te gebruiken in zijn contact met haar. Al na enkele keren begeleiding vertelde hij dat het contact met Sandra beter was geworden en dat daardoor haar werkhouding en haar sociale positie in de groep aanzienlijk was verbeterd.

Dit voorbeeld laat ook zien dat videobegeleiding als een olievlek kan werken. De relatie tussen Sandra en Bart was de aanleiding voor de begeleiding. Ondertussen heeft Bart ook veel andere inzichten gekregen die hij kan gebruiken bij het omgaan met verschillen tussen kinderen. Hij is gegroeid als professional en heeft mede daardoor ook meer werkplezier. Videobegeleiding sluit dus naadloos aan bij wat de staatssecretaris met passend onderwijs beoogt: onderwijs afstemmen op de mogelijkheden van kinderen.

Passend onderwijs door videobegeleiding

Tot op heden wordt videobegeleiding als begeleidingsinstrument vooral gebruikt bij het versterken van interactievaardigheden en als er (orde)problemen in de groep zijn.

Dat laatste verklaart soms de weerstand die leerkrachten tegen de camera in hun klas hebben. Maar het zou een gemiste kans zijn als dit krachtige instrument niet breder ingezet gaat worden. Het is aan te bevelen om videobegeleiding integraal op te nemen in de begeleidingsstructuur van de school, het bestuur en/of het samenwerkingsverband. Het kan namelijk ook een rol spelen bij het daadwerkelijk implementeren van passend onderwijs en is effectief om als team te werken aan meer afstemming, openheid en leren van elkaar. Niets is zo stimulerend als het uitwisselen van *good practise* met collega's. De ervaring is bovendien dat videobegeleiding op een snelle manier veranderingen teweeg kan brengen op de werkvloer.

Enkele mogelijkheden van videobegeleiding:

- Een schoolteam wil meer opbrengstgericht werken. Eerst wordt het huidige leesonderwijs onder de loep genomen: er wordt onderzocht wat de sterkere en zwakkere punten zijn. Vervolgens wordt er een verbeterplan opgesteld. Niet alle onderdelen in dat plan zijn geschikt voor videobegeleiding, maar bijvoorbeeld de invoering van groepsplannen, het goed gebruik van de leesmethode en het verbeteren van de leesinstructie juist wel. In intervisievorm bespreken leerkrachten de in de eigen groep gemaakte beelden. Leesdidactiek, klassenmanagement en interactie staan daarin afwisselend centraal. De begeleider leert de leerkrachten gericht kijken naar hoe ze hun leesonderwijs nog beter kunnen afstemmen op de verschillen tussen kinderen.
- Samen met ouders staan voor het belang van het kind is een belangrijk uitgangspunt van passend onderwijs. Dat vraagt om meer afstemming tussen school en thuis. Videobegeleiding kan een onderdeel van de totale begeleiding zijn: samen met ouders kijken naar beelden van het kind thuis en op school met in de achterhoofd de centrale vragen voor ogen: wat heeft dit kind nodig en hoe kunnen we dat bieden?
- Misschien nog toekomstmuziek, maar wellicht zouden leerkrachten van het (V)SO meer kunnen samenwerken met leerkrachten in het reguliere basisonderwijs. Zij bezitten immers veel specifieke deskundigheid op het gebied van leer- en gedragsproblemen en omgaan met verschillen in

Foto: Dreamstime

een groep. Binnen de regionale netwerken kan intervisie met beeldmateriaal ook een geschikte vorm zijn.

Veilige leeromgeving

De camera op school is 'in'. Dat is een goede ontwikkeling, maar ook een gevaarlijke. Bij het maken van opnames toont een leerkracht zich van zijn kwetsbare kant. Naast natuurlijk het feit dat de videobegeleider geschoold dient te zijn, staat zorgvuldig en integer omgaan met beeldmateriaal voorop. Met name wanneer beelden in intervisiegroepen worden besproken, moeten er vooraf afspraken worden gemaakt ter bescherming van de leerkracht: die heeft net als kinderen recht op een veilige leeromgeving. Hij mag niet beschadigd worden na het tonen van een minder geslaagde activiteit. Een helder protocol kan veel moeilijkheden voorkomen.

Tot slot een nuancering: videobegeleiding is een van de vele onderdelen in het grote pakket aan acties rondom de invoering van passend onderwijs. Maar het verdient zeker een plaats. Wat zou het prachtig zijn als de wens van leerkrachten – steun op maat, toegespitst op de situatie in de klas – zou worden gerealiseerd. Dan wordt onderwijs echt passend: niet alleen voor leerlingen, maar ook voor leerkrachten.

Neem videobegeleiding op in de begeleidingsstructuur van de school

Marijke Bouwhuis

is opleidingsdocent aan de HAN-pabo Groenewoud en heeft een eigen bureau voor videobegeleiding (www.videobegeleiding.nl)